

כיצד להסביר לילדים לפי דרכם, כדי שמשחקיהם יביאו לחיזוק בלימוד התורה, ושהמשחק יהיה לשם שמים * כדורגל אינו שייך לחב"ד ולאדמו"ר הזקן... * כיצד יגיב ילד יהודי כאשר הפסיד במשחק * ומהו ההיבט הרוחני שממנו נשתלשלו כללי המשחק, והלקח שאפשר ללמוד מהם בעבודת ה'?

מאת הרב מרדכי מנשה לאופר

בי"א ניסן תשי"ג כותב הרבי לאחד מאנ"ש בארצות-הברית (אגרות קודש כרך ז, עמ' רח) מכתב ברכה לרגל יום ההולדת השביעי של בנו – "יהי רצון מהשם יתברך שהוא וזוגתו שיחיו יגדלוהו... לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה".

הרבי ממשיך:

ומה שכותב אז ער פאָרשפילט זיך [=שהוא שקוע יתר על המידה במשחקים], הנה יש להשתדל שגם בזה יהיה איזה ענין של לימוד (אף שאינו מתאים למנהג אמריקה).

כלומר, יש לצקת תוכן חינוכי רוחני למשחקי הנוער, מבלי להתחשב בכך שתפיסה זו אינה תואמת את 'מנהג אמריקה'.

באותו מכתב מציע הרבי כי אם תהיה התייעצות בנושא עם הר"מ וראש-הישיבה עם [הפדגוג] מו"ה הרב חיים-מרדכי אייזיק שי' חודקוב "בטח ימצאו דרכים לזה".

לא ידוע לנו מה העלתה ההתייעצות האמורה, אך הרבי עצמו, בכמה וכמה הזדמנויות, עסק בנושאים אלה, (Lire la suite) ומקצתם יובאו ברשימה שלפנינו.

הלקח ממשחק חיפוש ה'אוצר'

בשיחתו בטו"ב בסיוון תשמ"ו לתלמידות המסיימות את לימודיהן ב'בית רבקה', הצביע הרבי על הדרכים שבהן ניתן לפעול על בני הנוער, כדי שזמנם יהיה מלא בתוכן אמיתי (התוועדויות תשמ"ו כרך ג, עמ' 618):

כאשר בחיצוניות נראה שמספרים לו סיפור אבל תוכן הסיפור הוא ענייני מוסר, ועוד יותר – תוכן חסידי.

ועל דרך זה כשמראים לו, שהמשחק שלו יכול להיות בצעצועים כאלו שמדגישים את חשיבות הצדקה, או העזרה לזולת, וכיוצא-בזה.

ולדוגמה – על-ידי משחק בחיפוש 'אוצר', שבכך מודגש כיצד כל יהודי צריך לחפש את ה'אוצר' הטמון בעולם ובכל יהודי, כתורת הבעל-שם-טוב על-הפסוק "כי תהיו אתם ארץ חפץ" – שהקדוש-ברוך-הוא אומר לכל אחד ואחד מישראל, ולכל עם-ישראל, שכל אחד מהם הוא עולם מלא "ארץ", שיש בה "אבנים טובות ומרגליות" ברוחניות, הדבר היקר ביותר שיכול להיות, יוקר וחשיבות אמיתית, ברוחניות ובפשטות, ולכל יהודי ניתנה שליחות קדושה לגלות את ה"אוצר" בעצמו, ובכל היהודים שבסביבתו.

הזמן שיקדיש ללימוד יביא להצלחה כפולה

כשהתכנסו בסוכתו תלמידי שיעורי-לימוד-הדת בחג-הסוכות תשל"ז (התכנסות נדירה שעליה סופר בהזדמנות אחרת במדור זה), התייחס הרבי בשיחתו לקושי של הנהגה יהודית העלולה לגרום תהיות במחשבותיו של נער יהודי (לקוטי שיחות כרך יד, עמ' 435):

"יתכן שנער עלול לחשוב, כי הנהגתו בהתאם לדרישת התורה היא דבר קשה... שהרי בזמן שהוא יכול לשחק 'פוטבאָל' [שעל כל פנים רגליו יתעסקו בענייני הרשות] או במשחק אחר – עליו להקדיש (את הזמן) לשבת ללימוד תורה (להבדיל). ובבוא יום השבת הרי הוא מוגבל שהרי אין לו להתעסק במשחקים, משום שבשבת אין לשחק בהם.

...אם ינהג כפי שדורשת התורה. . . ובזמן שאינו-יהודי [=גוי] הולך לשחק, הוא יקדיש ללימוד תורת השם-יתברך – יביא לו הדבר לאחר-מכן טוב הרבה יותר, מהזמן, האנרגיה והכוחות שהוא השקיע בכך..

ועל-ידי כך יש הצלחה בכל התחומים. וכשהולכים לאחר-מכן (בזמן שבין סדרי הלימוד) לשחק, יש הצלחה גם במשחק – והעיקר הוא, שיש הצלחה בלימוד התורה ובקיום המצוות, והצלחה בלימודים בכלל. ובאופן שהוא עצמו עצמו מרוצה, וההורים מרוצים, והעם היהודי כולו מרוצה – משום שיש לו בנים כאלה השמחים בימים טובים, בתורה ומצוות וביהדות, וחיים כך את חיי היום-יום...

כדורגל לא יוזכר בין הפרסים

כהקדמה לקטעים הבאים יודגש, כי בסיכומי של דבר משחק הכדור אינו רצוי ותכלית לכשעצמו אלא בתנאים מסויימים. הנה ביטויים אחדים (מתוך התייחסויות הרבי לכדור, הבאות לקמן): כדור-רגל אינו שייך לחב"ד ולאדמו"ר הזקן...; עדיף היה אם לא היו יודעים כלל מזה; יהודים שומרי תורה ומצוות מעדיפים לומר פרק תהילים במקום לחשוב אודות זה.

ועוד, ככלל משחק זה תמורת לימוד תורה מנוגד לשולחן-ערוך, אך מכיוון שיש כאלה שמשחקים בזה, יש להעניק להם את המשמעות שאפשר להפיק מזה לעבודת ה'; מי שאינו יודע על דבר זה – עדיף שלא ילך להתעניין בכך; ובכל זאת ישנו מקור רוחני ממנו נשתלשל אופן המשחק. אלו הנקודות שנשמעו מפי הרבי במהלך השנים.

בקיץ תשל"ג קרא הרבי לדאוג לחינוכם של בני ובנות ישראל והזכיר את הפסוק "מפי עוללים ויונקים יסדת עז וגו'". קייטנות רבות ומועדוני של"ה נפתחו והתקיימו ברחבי ארצנו-הקדושה, בתקופת החופשה הגדולה.

בפרסומים שקראו לילדים לבוא וליטול חלק בפעילויות, הוזכרו פרסים שיקבלו המשתתפים ובין השאר כדורי-רגל. הרבי (אגרות קודש כרך כח, עמ' רפט) הגיב על כך בדברים הבאים:

מה הכריח להכניס זה דוקא? הֲכָלוּ [=האם אזלו] כל שאר הדברים שבארץ-הקודש-תבנה-ותכונן??!!

האומנם אף אחד מכל אלו שדנו בזה – לא עלה בדעתו ספק שאפשר שפרס השייך למבצע חב"ד ואדמו"ר הזקן אפשר להיות אופניים וסוכריות וכו' אבל לא כדור רגל.

בשיחה טלפונית שנמסרה להרב אפרים ע"ה וולף, ביקש הרבי למסור להרב לייבוב, שהרבי אינו גורס את פרס הכדורגל, ושיש להשמיד את המודעות שנדפסו, ובאופן מוחלט שלא ייתנו לילדים פרס זה, ולהבא שידעו את יחסו של הרבי בזה (פרטים אלו פורסמו במדור זה בגיליון נא עמ' 14).

מומחה במשחק... יחשב בר-סמכא?!

בהתוועדות מוצאי שבת פרשת שמיני תשל"ט, התייחס הרבי לגופים מסויימים שמהעומדים בראשם גם יהודים שלא למדו תורה מימיהם, אך מתיימרים לפסוק דינים היפך התורה והשולחן-ערוך!

בין השאר התבטא הרבי ('שיחות קודש' תשל"ט כרך ג' עמ' 591-593) אודות אחד מהם, אשר:

בין התוארים המוענקים לאותו אדם – שבעת יושבו על ספסל הלימודים באוניברסיטה הצליח במיוחד במשחק ה'פוטבאָל': בשעה שהיו צריכים לבעוט (כפי שזה מכונה) בכדור לגרום לו להיכנס למקום הראוי לו – היה הוא זה שהצטיין בכך, ולא רק ברגלו הימנית אלא גם ברגל שמאל, וככל הפרטים שבדבר!

הרבי העיר במאמר המוסגר:

יש מי שאינם יודעים 'פוטבאָל' מהו – ובכן: נפסק בשולחן ערוך "אסור לשחוק בכדור בשבת" (אורח חיים סימן שח סעיף מה. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן שם סעיף פג) וככל השקלא-וטריא בזה, הידועה גם ליהודים שומרי תורה ומצוות, ובכל זאת מעדיפים הם לומר פרק תהלים במקום להתעסק ב'פוטבאָל'!

אלו היודעים מעניין זה, יודעים שמי שמצליח פעם פעמיים שלושה וארבעה פעמים, עד אשר הלך ומוסיף ואור – גדלה מעלתו ותוארו, ובמוסד האקדמי שמו הולך לפניו בראש. וגם בתחום (הכספי) של "עצביהם כסף וזהב" מרוויח הוא באין ערוך (יותר מרופא גדול, אדריכל מומחה או מרצה בכיר להיסטוריה!).

אלא מה, מכיוון שהשם יתברך עזר לו והוא הצליח ב'פוטבאָל' סבור הוא שהוא מסוגל לפסוק בכל התחומים שבעולם.

השולחן-ערוך פוסק שמשחק ה'פוטבאָל' הוא עניין שאינו יכול להביא תועלת בלימוד התורה והבנת התורה, זהו עניין המבזבז את הזמן ונוטל את תשומת הלב, וכדאיתא בחובת הלבבות (שער ח' פ"ג אופן כה) שלא "יתכנו אהבת העולם ואהבת ה' באותו כל!"

ואותו אחד שהקדיש רוב שימת לבבו והשתדלותו לאותם עניינים, חוץ מלימוד התורה כדבעי, מתיימר להכריז מהי דעת תורה!...

בהזדמנות נוספת התייחס הרבי להיבט אחר בנושא:

משחק ה'כדור' יש לו מקום על-פי תורה – כדמצינו בכמה וכמה הלכות (אם כי באופן שאינו חיובי) "אסור לשחק בכדור בשבת", ואסור לעשות עבודה-זרה מכדור.

המשחק יועיל ללימוד התורה שלאחריו

זו היתה שיחה ארוכה במיוחד, שהשמיע הרבי בהתוועדות שבת-קודש פרשת שמיני תש"מ (שיחות קודש תש"מ כרך ב, עמ' 812 ואילך). יש לזכור את הרקע לשיחה זו: מאז ראש חודש ניסן של אותה שנה יוצא הרבי בקריאה לפעול במבצע "והשיב לב אבות על בנים – על-ידי בנים". המטרה: ליצור שינוי בהתנהגות בני העם היהודי כאשר ההשפעה תחל דווקא מהילדים.

הדברים הבאים הודגשו על-ידי הרבי עצמו בתוך השיחה (שם עמ' 817-818):

[המדובר אודות] כדורגל, אין הכוונה שהשומעים שיי' ילכו להתעניין כיצד משחקים ב'פוטבאָל'; מי שעושה כן

– אינו אלא קטן בדיעות וטיפש שבטיפשים, שכן אם ישנה אפשרות לנצל את הזמן ללימוד תורה ולקיים מצוות, ותמורת זאת הולכים לשחק ב'כדור' – אין זו אלא טיפשות הכי גדולה!

כוונת המדובר, מכיוון שמדובר בילדים שעדיין אינם מבינים את היוקר אשר ישנו בלימוד 'כסדר' [=כל הזמן] תורה, והולכים לשחק ב'כדור' – נדרש "חנוך לנער על-פי דרכו" ו"מין מקרבת", ועל המחנכים לנצל את ה"אותיות המתאימות" וליטול את הרעיון המדובר ולהלבישו בסגנון ברור מתאים לילדים.

ניצח בגלל התנהגותו כיהודי

הנה תוכן הדברים ממה שנאמר בנושא באותה התוועדות:

אחרי שהילד סיים את לימודיו וברצונו ללכת לשחק ב'כדור' והוא עושה כן, אין זו דרך להכותו עד אשר לא ירצה ללכת לשחק ב'כדור', וכדומה. אלא בדומה לדברי הרמב"ם (אשר הוא "מורה הנבוכים") כיצד מתקיים "חנוך לנער על פי דרכו" [כפי שנדרש באופן של "מין מקרבת"], זהו על-ידי הענקת אגוזים ממון וכו', בכדי שהוא ילמד טוב יותר תורה – כן הוא גם בנוגע למשחק ה'כדור':

מכיוון שהילד בטבעו חפץ במשחק ה'כדור' – יש להסבירו ולפעול עליו, שמשחק זה גופא יהיה "לשם שמים": וההסברה שבה יש להשתמש כלפי הילד היא, שכדי שלאחר-מכן יוכל ללמוד טוב יותר, נדרשת התעמלות הגוף, ועליו לרוץ ומטעם זה אין שוללים את ענין משחק ה'כדור', אלא מסבירים לו שזה גופא צריך להיעשות לשם-שמים, משום שזהו בהתאם לציווי הרופא שלשם בריאות הגוף יש לרוץ, לכן הוא עושה כן.

ולהורים מסבירים, שזה דומה לגלולה (תרופה): בשעה שמישהו זקוק לקחתה, נותנים לו ואין שוללים זאת, אך אין זה מיועד לאיש בריא.

וכזה הוא גם היחס למשחק ה'כדור':

הכוונה היא שהוא ישב וילמד תורה, אולם מכיוון שהוא עדיין ילד, הרי מצד קטנות הדעת שלו וחסר לו בשלימות, רוצה הוא לשחק ב'כדור' – לכן משתדלים שהמשחק שלו גופא יהיה בכוונה טובה כדי שהוא ילמד תורה ויקיים מצוות טוב יותר. דווקא כאשר ישנו ה"חנוך לנער על פי דרכו" – אין שוללים את רצונו לשחק ב'כדור', אלא פועלים אצלו שישחק לשם שמים.

ישנו אופן הסברה נוסף, על-ידו ניתן להבהיר לילד – כיצד יכול הוא לשחק בכדור לשם שמים:

בעוד הגוי המשחק בכדור כוונתו שהוא הגוי – ניצח, הרי ילד יהודי שמתכוון ש'הכדור' ייכנס למקום שבו הוא נכנס – כוונתו שהיהדות [שלו] תנצח. שענין זה נפעל בזכות היותו לבוש בטלית-קטן, אוכל מאכלים כשרים, ולפני הליכתו למשחק – הוא מתפלל, וכן לאחר שהוא מנצח במשחק, מכריז הוא "ברוך ה'" שהוא ניצח.

בכך מפגין הוא כלפי הגוי, ומראה לעולם, שלמרות התנהגותו כיהודי, הנה דווקא הוא הצליח להכניס את ה'כדור' למקום שבו הוא צריך להיות. ואדרבה, דווקא משום שמתנהג הוא כיהודי, הנה הוא זה שמיטיב לקלוע את ה'כדור' לתוך הסל!

ומכיוון ש"והשיב לב אבות על בנים" – הנה בהגיע הילד הביתה, הוא אומר להוריו הטרודים בענייניהם, שעליהם להתפלל לה' ולנהוג בדרך היהדות – וכך תובטח הצלחתם. ובמכל-שכן מהמתרחש עמו: אני – אומר הילד – עדיין לפני בר מצווה, וכאשר הנני נוהג כפי שיהודי צריך לנהוג, נושא טלית-קטן, אוכל כשר, ומכריז "ברוך השם", הרי אני הוא זה שמצליח לקלוע את ה'כדור' למקומו הראוי.

על אחת כמה וכמה אתה [אבא] – שהנך אחרי בר מצווה (וכן האמא – אחרי בת מצווה), וממילא יש לך כוחות גדולים כדי להצליח בענייניך שהם נעלים ממשחק ה'כדור' – הרי ודאי שאם תנהג כיהודי, תלך להתפלל ולאחר-מכן ללמוד שיעור קבוע בתורה ("מבית הכנסת לבית המדרש") – בוודאי תצליח!

ולמרות שלא תמיד מצליחים לנצח, יודע הילד שהדבר נובע מהנהגתו (כמו שנאמר "עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם"), כי הוא החסיר שורה בתפילה, או שבעיצומה של תפילה (כ"מודה אני") חשב על ה'כדור'!... זו הסיבה לחוסר הצלחתו.

עדיף היה שלא לדעת...

ושוב מדגיש הרבי:

המדובר מיועד למי שמאיזו סיבה שתהיה שיחק בעבר ב'כדור' – על-כך אומרים לו שעליו לנצל את הכוחות שלו ללימוד התורה.

כפי שרואים בפועל, שכמה מאותם שניצלו כוחותיהם לשחק בתחומים האמורים והצטיינו בכך והצליחו בכך בצורה גדולה – הפכו אחרי כן ליראי שמים, לומדים ואפילו חסידים. וטעם הדבר – כי גם ממשחק 'כדור' אפשר להגיע למעלת הבעל-תשובה, כעניין "מניה וביה אבא לישדיה ביה נרגא" [=מאותו גזע עושים את הגרזן שבו כורתים את העץ].

אולם כל זה מיועד למי שכבר היה שייך לתחום המשחקים האמורים מלכתחילה, שלאמיתו של דבר עדיף היה שלא היה יודע מכל זה...

אך אלו שזכו לידע ולהכיר את המעלה והיוקר שבאפשרות לשבת וללמוד תורה ולקיים מצוות – אין זו הדרך שילכו לשחק ב'כדור', ואחר-כך יגיעו באמצעות זה למעלת הבעל-תשובה!...

סירב לשחק וזכה בתפילין

בהתוועדות יום שמחת תורה תשכ"ו ("שיחות קודש" תשכ"ו עמ' 52) סיפר הרבי על אברך ששמע על שחקן שסירב לשחק במשחק שהתקיים ביום-הכיפורים. השחקן סיפר לאברך, כי גם בראש-השנה לא השתתף במשחק.

אמר לו האברך: אם כך יש לי עבורך מתנה, והעניק לו שי זוג-תפילין. השחקן הגיב כי הוא עדיין זוכר תפילין מה הן, אך סירב להניחם. באותו יום התקיים משחק ובמהלכו הפסיד במשחק. האברך הלך לפגשו שוב ושוחח עמו על סגולת התפילין. סוף דבר הוא זכה במשחק, על שולחנו מונחות התפילין, וסוף-כל-סוף הרי "בל יידח ממנו נידח", יזכה להניחם, ויתוסף יהודי מניח תפילין.

'כדורגל' בעבודת ה'

מה המקור הרוחני שממנו נשתלשל אופן משחק ה'כדורגל' ('פוטבאָל') – הסביר הרבי בהתוועדות שבת-קודש פרשת שמיני תש"מ (שיחות קודש תש"מ שם, עמ' 815):

העולם עשוי ככדור (ירושלמי עבודה זרה ג, א) [כפי שמביא גם התוספות במסכת עבודה זרה: "העולם עגול", כדאיתא בירושלמי שאלכסנדרוס מוקדון עלה למעלה (על נשר) עד שראה כל העולם ככדור" זו הסיבה שהיו כאלה שעבדו עבודה-זרה לכדור].

כדור הארץ נמסר בידיו של כל יהודי כדאיתא בסנהדרין לז,א: "חייב לומר בשבילי נברא העולם". תפקידו של היהודי להכניס את כדור הארץ לשער, "שער המלך". אמנם רצון ה' שהכנסת ה'כדור' ל'שער' לא תתבצע באופן של "נהמא דכיסופא", כלומר, ללא התנגדות. אדרבה: ה' יצר מצב שיש מתנגדים ליהודי בכל הזדמנות, וכשם שיהודי רוצה להכניס את הכדור ב'שער המלך', כך גם לצד המנגד יש תכניות משלו, כלומר, רצונם להכניס את הכדור ב"פתחה של גהינום" (עירובין יט, א).

דווקא ההתנגדות גורמת ליהודי לגלות בקרבו את הכוחות הנעלמים המסייעים בידו לנצח, דוחפת אותו לחפש בעומק פנימיותו את הכוח החבוי בעצמו. בדוגמת המבואר שבשעת המלחמה המלך מבזבז את אוצרותיו, כדי לזכות בניצחון הכנסת ה'כדור' ל'שער המלך'.

ומזה נשתלשל גם במשחק ה'כדורגל' שיש לא רק קבוצה אחת החפצה להבקיע שער, אלא יש גם קבוצה מנגד, שרצונה להבקיע שער במקום הפכי.

וכפי שזה במשחק – כך גם בעבודת ה': המאבק אינו יכול להתנהל מתוך רפיון, צעד אחר צעד ובעצלתיים, יש לדלג לקפץ ולרוץ כדי להתגבר על האתגר. בעבודת ה' אי אפשר להסתפק במוח ובלב (אם כי גם המחשבה והרגש תופסים חלק חשוב), אלא דרושים גם הרגליים. כלומר, רק על-ידי שמיישמים את לימוד התורה בעשייה נמרצת בחי' היום-יום, יש לקוות לצאת מנצחים ב־מאמצים להכניס את כדור הארץ לתוך 'שער המלך'.

ענין נוסף בזה: בהיותו עגול, מזכיר לנו ה'כדור' כי "מעשינו ועבודתינו" לגלות אלוקות בעולם, צריכים להקיף את כל מציאותינו. לשלוח את ה'כדור' לעבר 'שער המלך' משמעותו – לדלג ולקפץ לדרגות הנעלות ביותר, תוך כדי עקיפת שלבי ביניים, שהיה ניתן להשיגם על-ידי עבודה של צעד אחר צעד.

אחורה כדי להגיע למעלה...

באחת ההזדמנויות אמר הרבי ב'יחידות' לפרופסור המנוח הד"ר אבנר-חי שאקי (לאחר שהתפטר ממשרתו כסגן שר החינוך, בגין אי ציות מפלגתו לבקשת הרבי – שעל-פי תורה יש לתקן את חוק השבות שייקבע בו כי "יהודי הוא מי שנתגייר כהלכה") – כי כמו ספורטאי החוזר כמה צעדים אחורה כדי להצליח להגיע אחר-כך מעלה – כך יקויים אצלו.

ואכן כך היה, ובשנת תשמ"ח חזר לגדלותו.